List 45. **NOVICE** Tečaj XXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 8. novembra 1865.

Gospodarske stvari.

Velika trgovina za živež na Dunaji,

tudi nam važna naprava.

Dunajski časniki so nam prinesli glas, da 20. dne t. m. se začne prodaja v veliki trgovnici za živež (hrano), ktero je ustanovila dunajska mestna občina (srenja).

Kaj pa je zopet to novega? in kaj nam mar za to, kar si Dunajčan napravlja?

To dvojno vprašanje nam bode stavil marsikter bravec.

Popisali bomo to novo napravo na drobno, ne samo zavoljo Dunajčanov, marveč zavoljo nas; pred vsem pa rečemo to-le:

Kar so železne ceste spodrinile navadno vožnjo na kólih, se je svet skrčil; povsod je bliže, ker je pot krajša, pa tudi vožnina je cenejša. Na Dunaj smo se nekdaj vozili 6 dni, zdaj greš popoldne iz Ljubljane in zjutraj si že na Dunaji. Človek, živina in blago: vse je hitro tù in tam. Ni tedaj čuda, da Vipavke vidimo na trgu v Gradcu z grozdjem, — da njih češinj zdaj veliko Dunajčan pozoblje, — da so kranjski raki na trgu dunajskem in tako druzih rečí več.

Al pri vsi ti kratki in priročni poti bila je za trgovino vendar dosihmal neka velika težava. Kdor pridela to ali uno, kar lahko spečá v velikem mestu, ne more sam tjè; moral bi tedaj človeka poslati s svojo robo na sejm; ta se pa tudi ne iznajde v ptujem kraji — mešetarjev je treba; mešetar pa ni vselej pošten človek. In tako marsikteri ni mogel na dunajski trg, ako bi bil tudi rad.

Dunajčanje, ki so videli, da so Francozi v Parizu naredili veliko trgovnico za živež, kamor jim vsa dežela dovaževa hrano, so si mislili: kaj ko bi tudi mi tako prodajavnico ljudém napravili, da bi nam dovaževali, česar si naš želodec želí! — in kmali je bila stvar gotova, o kteri se njih prednikom še sanjalo ni.

Gotova stojí zdaj velika trgovina za živež na Dunaji!

Ko pa je Dunaj za-se skrbel, skrbel je tudi za nas, to je, za vse naše ljudí, ki imajo kaj tacih pridelkov ali izdelkov na prodaj staviti, o kterih morejo misliti, da jih spečajo na Dunaji.

V trgovnici dunajski ima zdaj vsak Kranjec, Štajarec, Primorec, Korošec in vsak drug svojo štacuno; ni mu treba mešeterja; upravnik v mestni trgovnici je njegov barantač, ki mu njegovo blago prodaja. Ta trgovnica stojí pod očmí mestne gosposke, in zato ji more brez strahú zaupati to, kar je kdo poslal na Dunaj. Za vse je tukaj skrbljeno: da se blago sprejme, dobro shrani, prodá, skupljeni denar dobí itd. Tudi za plačanje vžitnega davka ni lastniku skrbeti — vse oskrbuje mestno oskrbništvo.

Kaj pa je vsacemu, ki v trgovnico kaj pošlje, vediti treba, — kako se tù ravná, — kaj se jemlje na prodaj itd., — vse to bomo našim ljudém razložili na drobno. (Dal. prih.)

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

Da se mlad vincar ložeje ravná in spominja svojih opravil, se mu tù ob kratkem ponavljajo, kakor jih ima „Umno kmetovanje“ s posebnim ozirom na naše slovenske štajarske kraje.

Opravila meseca januarja (prosenca).

Zavoljo snega in mraza se ne dá veliko storiti ta mesec, vendar so večkrat prav lepi dnevi, o kterih se še lahko kaj dela, na priliko:

Za nov vinograd naj se zemlja dva do 3 čevlje prekopuje, da se zrahljá, in dobra površna zemlja na dno, slaba pa na vzgor pride. V taki zemlji se sajenke in ključi najraje prijemljejo, rastejo in rodijo.

Kjer je močirje, naj se grabni 4 do 5 čevljev globoki, 2 pa široki skopljejo, to do 2 čevlja s kamenjem, kremenom, vejami, hlodjem itd. napolni, potem, pa z zemljo zasuje, da se voda odceja in rast pospeši.

Naj se pripravljajo jame 2 do 3 čevlje dolge in še čez, ako več trt ob enem misliš pogrubati, globoke naj bojo te jame 2 čevlja, enega pa široke, kjer se spomladi ima trta saditi ali pogrubati.

Naj vincar napravlja kole iz hrastovih, kostanjevih vej, ker ostali les se mora za potrebnejše rečí obrniti; tudi iz češpljevega, slivovega lesa so jako trpežni koli; za palec debele akacije se za to rabo morejo posekati.

Gnoj, ki se pa z zemljo pokriti mora, mešanca naj se v vinograde nosi, ali inak zemlja za sepe.

Zadnjič, ako zavoljo slabega vremena ne moreš zunaj delati, popravljaj si svoje orodje: matike, lopate, sekire, nože, vinjenke, škarnje, lestovice, metlje, brente itd.

Opravila meseca februarja (svečana).

Kar se ni januarja dognalo, naj se zdaj storí. Kjer so trte položene in pokrite, ali v slamo zavite, naj se oprostijo in odmotajo, ako se ni več hudega mraza bati.

Pri obrezovanji trte se mora vselej na zrele in močne debele mladike gledati; take naj se na sod, z dvema bikoma in reznikoma obrezujejo, inak pa na kratke reznike. Naj se pazi na sad, plod, in na prihodnji močni les. Je škodoval mraz, naj se vse pozebljeno poreže tik debla; sicer pa do čvrstega zdravega

očesa. Réz naj se naredí vsegdar med očesoma, bolje više, ko niže, stari kremplji se pa morajo odrezati.

Opravila meseca marca (sušca).

O obrezovanji naj se vzamejo mladike za ključe od zdravih trt, ki so močne in imajo gosteja očesa in tenki stržen, ter so čvrstega lesa in rodne. Ako je mogoče, naj bo za en palec starega lesa na ključih, kjer največ koreninic vsajenih spustijo. 20 do 30 se jih poveže in v zemljo pogrebe; ako jih je pa manj, se brž v rožnjenišnico položijo en čevelj dolge; inak še krajše; s 3 ali 4 očesi, pošev pol čevlja saksebi, da se koreninice ne trgajo in ranijo, kadar jih izkopujejo in dalje sadijo.

Vlačence se dober čevelj globoko v zemljo položijo, tako, da se en konec drží stare trte, drugi pa z 2 ali 3 očesi zunaj zemlje stojí, v sredini se dobre prstnenine dene, potem gnoja, ako ga je, zadnjič se vse zasuje in potlači. Dobro je, da taka trta, ako na mestu ostane, gnoja dobí; ako se pa presadí, ni ji ga treba.

Tudi cepiti trto, je dobro, posebno slabega plemena, z boljšo in rodovitnejo; to hitro poboljša trto; le prvo leto je paziti pri okopavanji na cepljenje, da se ne stre. Cepi se, kakor drevje.

Brajde naj se tudi otrebijo in okopljejo. Bičje, za povezila bikov in brajd, naj se oskrbí. Kôp se zdaj začne.

Opravila meseca aprila (malega travna.)

Kar se ni marca zgodilo, se mora dovršiti zdaj. Nov vinograd se zdaj zasadí; sicer ne škoduje tudi pozneje celó o Janževem. — Prazni prostori po vinogradih se zasadijo. Ako so ključi ukoreninjeni, se po dva ali trije v eno jamo denejo. Kolje se postavlja o okopavanji, 3 do 4 palcev od trte. Močneja trta dobí močneje kole, slabejša slabeje. Kolje mora biti prosto skorje in gladko. Biki se privežejo z bičjem ali h kolíčku ali k trti. Paziti je treba, da se ne zlomijo, in da si mladike potlej sence ne delaje. Okopuje se pred povezanjem bikov najmanj pol čevlja globoko, in da se do tretjega člena korenine porežejo; gnoj se blizo trte, zgornja zemlja pa k trti pristržuje.

Po prvi kôpi se biki povežejo, sepi nasipljejo, grabice in mejice sčistijo in strebijo, in jame v nižavah naredijo, da voda zemlje ne odnaša. Pri mladih trtah se o kôpi kolíčki ne izpipljejo, da se ne pomandrajo in zaspó.

Opravila meseca maja (vélikega travna).

V tem mesecu se prejšnja dela dokončajo. Ključi se v rožnjenišnico pošev razpoložijo, ako se prej ni zgodilo, da so si že pognali. Potem je drugo okopavanje bolj plitvo in rahlo.

O pletvi se vse potrga in omuli, kar ne kaže za drugo leto, da bi se pleše zagrubale ali trta znižala. Na mladičicah naj se vse izrastlike poberejo. Nov vinograd se sopet zrahljá. Ako ktera dobra trta medlo (kûmerno) raste: vzemi kravjeka in scavnice, še bolje živinske krví, prilij toliko ali dvakrat več vode, pomešaj vse dobro, in daj nekoliko dni stati. Potlej odgrebi pri trti zemljo, pa tako, da do korenin ne prideš, vlij 2 do 3 pintov tega zdravila in pusti jamo odprto skozi noč, potlej jo pa zasuj. Ako bi v tem mesecu mraz ali toča trto poškodovala, se more iznova obrezati, ker še za reznike mladika dozorí.

Opravila meseca junija (rožnika).

Ako se kadaj vidijo izrastlike nepotrebne, še se zdaj omulijo. Ker mladike močno rastejo in so zeló krhljive, se morajo vezati; pri nas navadno z rženo slamo, 2 čevlja dolgo. Dve betvi na dvoje djani ste zadosti za eno vezilo; nikoli se ne sme listje, tem manj pa še grozdje vmes povezati.

Opravila meseca julija (malega srpana).

Tù pa tam se že morejo vršiči na mladikah pritrgovati, da grozdje in les bolj čvrsta postaneta, predno dozorita, in se tako mrazu zoperstavljata.

Ako je burja kolje podrla, naj se postavi in grozdje oprostí, kjer se zemlje dotika. Trava naj se začenja kositi. (Dal. prih.)

O pogozdovanji Krasa.

(Konec.)

Mogoče je vès Kras pogozditi, to je res, al po posebnih krajih bi trebalo popred za zemljo skrbeti. Gospodje gozdnega društva so ogledovali skor večidel taki Kras, kjer je še kaj prsti in še kaj grmja in celó drevja raste. Ako bi se bili pa obrnili pogledat škalovnega hriba nad stranjo pri Vremih, potem za Divačo, namreč grebena od Kožljika do Lokve, in kamnitnih hribcev pri repnem Tabru, potlej škalovne puščobe dolnjega Krasa itd., bili bi se gotovo prepričali, da se nikakor ne dá vès Kras tako lahko pogozditi kakor si kdo na prvi hip misli. In takih prostorov, da ni mrvice zemlje, ampak samo čisto golo skalovje, ravno ko da bi bil kamniti tlak nalašč narejen, je žalibog ne po sto, ampak po tisoč in tisoč oralov na Krasu.

Da borovec, ne črni ne beli nista za Kras, kažejo domače skušnje; koder je bil dozdaj nasajen, se je tudi gotovo posušil. Borovec žene kol ali koren globoko v zemljo, tedaj tirja taka tla, da more brez zadržka v zemljo pomagati si.

Da listje, kar ga od drevja odpada, potrhne med skalovjem in se uprsteni, ter raščo rastlin pospešuje, je gotova resnica; al vprašanje je: kedaj da bo listje od tistega drevja odpadalo, ki se ga komaj namerjavamo saditi ali sejati? In ko bi se to tudi zgodilo, ga burja tako razrešeta, da ga peresce ne ostane.

Da je saditev gozdnega drevja na Krasu bolj koristna kot setev, ni popolna resnica, zakaj po bolj plitvih tléh bi se bolj saditev, po žlebinah, žlotah ali dolinkah pa bolj setva ponesla, kajti po žlebinah, posebno v zavetjih in po dolinkah je povsod rodovitne zemlje na debelo; ako bi se tukaj zdravo in frišno seme sejalo, moralo bi kaliti ter bi dalo neizmernih domačih sadik za presajo, in gosta drevesca bi pa že v drugem letu sama sebe sončnega prepeka branila; — brez zalivanja pa se ne bo ne setev, ne saditev ponesla.

Da še Krasu najhitreje in gotovo k drevju saj nekoliko pripomore, je res prva potreba, da se tiste straní, kjer še kaj grma raste, od paše odločijo, in to prav brez zgube in težave, kajti po ravninah se skor cimica drevja ali grmovja ne vidi, le po skalovji, kodar je še kaj prsti in kamor ne morejo goveda in ovčji bleki stopati, se dobivajo še razne listne rastline. Menim, da tacih prepovedancev ne bi bilo treba obzidati; umnemu in ubogljivemu Kraševcu bi bila zadosti prepoved od soseske, in šopki slame na vejah bi mu, kakor je navadno, meje ali termene prepovedanca kazali.

Razdelitev saj dobrega sveta, kar ga je, se mora živo živo priporočati. V tem obziru so nam „Novice“ že večkrat prav natanko vse razložile. Tedaj dajte kot škala trdnemu in pridnemu Kraševcu priložnost, da vam pokazati more, kako se Kras obdeluje, čisti in zasaja; kmali bojo njive, vinske trte, sadna in gozdna drevesa iz obzidane ograde kazale dobiček.

Tedaj gospodje, ki ste na dotičnem mestu, nujte se, da bodo obraščene straní Krasa saj 15 let odmejene,

paši in vsakemu druzemu vživanju prepovedane, — in razdelite boljši svet na posamesne upravičence, in ni vam potem skrbeti, da ne bi to v malo letih pomagalo Kraševcem na bolji stan! J. Zelen.

Slovniške stvari.

Iz slovenskega pravopisa nekaj.

K pisanju, s kterim se **r**-u priznava samoglasništvo, djal bi, da smo nekako naglo prestopili, predno se je dotično pravílo na vse straní pretreslo in dognalo. Meni vsaj pozdeva se, da še ni do dobrega rešeno to vprašanje: bode li pri nas **r** samoglasoval edino v korenskih zlogih in morebiti še v tistih končnicah, v kterih je náglas na zlogu z **r**-om (na pr. sre**br**ni prsten), ali pa tudi v vseh ali nekterih breznaglasnih zlogih končnic in pripon, ki imajo **r** v takem razmerji.

Reklo se je sicer in se bo morebiti še, da nam je treba tù ravnati se po národnem govoru; al to pravilo bi po sodbi moji utegnilo veljati in dovoljno biti samo v tem primeru, če bi se mi po izgledu Čehov in Srbov sploh držali tega pravopisnega pravíla, kakor se ga ne držimo pisaje: pevec, bil, maren namesti: pevc, biu, marn. Ker pa v pisanji iz druzih ozirov delamo razloček ondi, kjer ga národni govor ne pozná; ker je národni izgovor zlasti v zlogih, ktere er sklepa, če naglasa nimajo, vsegdar enakošen, naj bo pred **r**-om stoječi **e** tudi v staroslovenskem in srbskem narečji **e** na pr. dever, sever), ali pa gibljivec, ki se Srbom spreminja v **a** (na pr. Ugar, Oger, dobar, dober), ali kakoršen koli **e**, — rešiti to vprašanje ni tako lahka reč, vredna pa je, da se prevdari in kakor si že bodi dožene.

Ker se v breznaglasnih zlogih ni bati napčnega izgovarjanja, držal bi se jaz najraje gosp. Žepičevega nasveta, razglašenega — če se ne motim — v g. Marnovem „Jezičniku“ (II.), — da se ta pisava z **r**-om samoglasnikom stesní na korenske zloge — in morem reči, da mene vselej zbode, kadar kje z očesom naletím na besede: oktobrski, ministrstvo, ogrski (srb. ugarski, čes. uharsky) itd.

Za ktere primere pa tù gré? Gré tù 1) za tiste moške samostavnike in priloge, ki se končujejo na **r**, na pr. bober, gaber, steber, sveder, Peter, veter, mojster, — dober, moker, moder, hraber itd., dalje 2) za genitive množnega broja od samostavnikov ženskega in srednjega spôla, ki se končavajo na ra ali ro z nekim soglasnikom pred **r**-om, na pr. ikra, vitra, vidra, Istra, — jedro, bedro, vedro, rebro, srebro, nedro itd., toraj (iker, viter, vider, jeder, beder itd.), po tem 3) za diminativne oblike od ravno omenjenih samostavnikov srednjega spôla, namreč: jederce, bederce (srb. bedárce), vederce, reberce, sreberce, nederce itd., in zadnjič 4) za priloge na en ali ski izpeljane od vseh tù gori v misel vzetih samostavnih imen ali njihne izpeljanke, na pr. Šempetersk, mojstersk, veterni, jederni, bederni, rebernica, vedernica, istersk itd.

Da bi mi, držeč se samega izgovora, dosledno izpuščali **e** pred **r**-om, v vseh tù gori povedanih nominativih, genitivih, diminutivih, to bode pač malokdo potrdil, tudi bi nas nekoliko ločilo od Hrvato-Srbov.

Utegne pa biti, da se bo komu ljubilo, pod 1) in 2) gori omenjenih primerov pisati **er**, pod 3) in 4) pa izpuščati **e**, kakor se nahaja večidel v novem Miklošičevem*) slovarju (na pr. jadrno, rebrnica).

Ktero je pravo? Cigale.

*) Naš častiti kolega „Učit. Tovarš“ pri naznanilu „Slov. berila za 8. gimnazijalni razred“, ki ga je izdal dr. Miklošič, z nekim sladkim veseljem menda posebno nas zaséga, ko pravi: „kaj porekó oni, ki so radostni omenjali“, da Miklošiču je **r** samoglasnik, berilo njegovo — „l. 1865“ — pa je tiskano brez **r**-a samoglasnika? Izgovarjanje na prejšnje gimnazijske beríla je prazno, ker se njihovo pisanje od začetka ne vjema; osmošolcem bi se pa vsaj pravilna (?) pisava prikrivati ne smela.“ Tako „Tovarš.“ — „Kdor se ljubi, se rad puli“ je slovensk pregovor; menda samo za to se „Tovarš“ z nami tako rad prička o reči, o kteri mu vse nasprotovanje ne bode nič pomagalo, — napredek časa je koló, ktero ustavljamo, a ga ne ustavimo. Prav taka je bila z ega, emu, om; ko se je naš veliki nemško-slovenski slovar tiskal, gosp. Cigale ni mogel zmagati z oblikami: ega, emu, om; ostale so po starem kopitu; slovnik je bil dodelan leta 1860, — vmes je tedaj le 5 let, in že je zastaran v teh oblikah! „Tovarš“ sicer misli, da je „izgovor prazen“, ako bi se reklo, da poslednje berilo se je moralo ravnati po poprejšnjih. In vendar je ravno to vzrok, da je 8. knjiga tiskana (brez **r**-a samoglasnika) tako, kakor je tiskano prejšnjih 7. Ko je dr. Miklošič v jeseni v Ljubljani bil in smo mi o tem ž njim govorili, nam je rekel, da ga „Jezičnik“ o **r**-u samoglasniku celó nič ni podučil, a da je samo zavoljo doslednosti dal 8. berilo tako tiskati kakor so prejšnja sedmera bila. V obče pa nam je mojster naših jezikoslovcev vnovič zagotovil, da se mu ne zdi vredno zavoljo oblik se pravdati; njemu veljá le stvar; da je le stvar dobra in pisava po slovnici pravilna, ostale oblike niso pravde vredne. — Kranjski Slovenci pa — to je istina — se odnekdaj radi grizemo zarad oblik; „to je Adamova dedšina“ — so nam pisali enkrat ranjki Slomšek. Morebiti je niso napak zadeli? Vred.

Národno-gospodarske stvari.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Rusko naselitev je ustanovil kralj Viljem III. leta 1820 in sicer zato, da je mogel ruskim pevcem, ki so bili pri prvem polku kraljeve garde, ruska stanišča priskrbeti, da bi se jim ne tožilo preveč po domovini. Ti naselniki imajo nekak vojašk ustav kakor naši graničarji. Kar pa se narodnosti in jezika tiče, vidi se tù, kako lahko se zgubí in prerodí. Med vsemi naselniki jih komaj dvoje še ruski umé in govorí; en star invalid in ena ženska, ta dvojica, tako se mi je povedalo, mora tolmačiti Rusom, ako tjè pridejo in nemškega ne umejo. Prvi ruski naselniki so pomrli, njihovi potomci so pa celó nemški Prusi. Govoril sem z nekterimi; eden mi je prav prijazno skazoval vse svoje imanje in naprave v hiši in zunaj hiše, rekši, da že njegov rajni oče je le malo več ruski umel, on sam pa besedice ne umé in tako vsi mlajši, še po ruski pisanih imen svojih čitati ne znajo, samo vere so še pravoslavne. Te ruske hiše so prav prijetne in posebno zavolj lepih vrtov, med kterimi stojijo, zato jih Potzdamčani najemajo za letno stanovanje.

Spremljaj me še zdaj, dragi čitatelj, malo po Hamburgu, potem pa zdravo „deutsches Vaterland“! kajti pojdeva ali popeljeva se prek morja na zelene britanske otoke, da vidiva, kaj dela John Bull. — Ne dopada se mi nobeno nemško mesto tako kakor Hamburg, in posebno je njegova okolica prekrasna. Prva stvar in znamenitost v Hamburgu je živa trgovina, zato o njej par besedic. Da bi v našem Trstu kadaj vel takošen trgovsk duh, kakor vlada tukaj, ne bilo bi potem le mesto na boljem glasu in premoženji, temoč takošna trgovina v Trstu kakor je v Hamburgu, pomogla bi na boljše stanje bližnjim in daljnim pokrajinam avstrijskim, pomogla bi najbolj v napredek avstrijskemu gospodarstvu in obrtnijstvu, — da na kratko rečem: Trst bi mogel biti Avstrii najboljša denarna podpora. Tako pa še le vladi kot razgojeno dete denar trosi, inači je danes kakor je bil včeraj. In kaj je tega krivo? More se rêči, da nekaka prav malo poštena nebriga med večino trgovcev, ktera še druge, kterim je mar za pravi napredek, zadržuje; sploh pa Trstu manjka pravega trgov-

skega duha in neobhodno potrebnega risika. — Na koliko škodo je pa trgovini in obrtništvu to, da mnogo vélikih trgovcev, rekel bi, brezbrižno, na kant pride in se kridarje ali falimatorje razglasi, — al ne kaznujejo se, marveč se še pomiljujejo. In kako, da to privilegijo skoro najbolj le trgovci imajo?

Pa kam sem iz Hamburga zablodil? — Hajdimo sedaj v hamburško „börse", kamor o pol ene zvon trgovce hamburške, altonske in hasburške kliče. Prijeten je pogled iz galerije na prostrano dvorano, kjer se nad 3000 trgovcev zbira. Tù se pogovarjajo, poravnavajo in opravljajo vse trgovske posle. Kaj zanimivo je tukaj gledati in opazevati fiziognomije pravih trgovcev. Ob eni mora vsak tukaj biti; kdor pride kasneje, plati kazen; ob dveh se zopet razidejo. Po dvorani vse mrgolí; na galerijo ni slišati druzega, kakor bučenje, podobno vélikemu ulu, polnemu marljivih bučelic.

Hamburčani pa tudi ne zanemarjajo v obče lepih in koristnih naprav, živalski vrt, akoravno še nov, se mora vendar po okusu stavbe in po živalih s kterim si bodi meriti, posebno pa tako imenovanega „aquarium-a", ki predstavlja morsko dno z njegovimi različnimi živali, nima ne Dunaj ne Berolin; botanični vrt je eden najbogatejših.

Kdor ima dosti denarja in hoče veselo živeti, si v Hamburgu lahko postreže; krasna so tudi sprehajališča in zabavna vožnja na Labi in Alstri. Ponoči pa, prijatel, potuj z urnim korakom in resnim načelom „nolli me tangere" po mestu zavolj „nekih" stvaric, ki tù mrgolijo. — Hamburčanom smo Avstrijanci zdaj sosedje: Holštein je naš in Altona s Hamburgom v taki zvezi, da človek ne vé, kje se mesto od mesta loči. Altona ima svobodno luko, in obrtnija jej je precej živa, a vendar ne tako kakor v Hamburgu. Mesto stojí na visokem labinem bregu in mnogi krasni vrti z najlepšimi vilami (palačami), ki so v njegovi okolici posebno na labinem bregu do Blankenese, je delajo posebno prijetno. Zato so se naši vojaki, s kterimi sem v Altoni govoril, hvalili, da jim je tù ljubše in boljše, kakor v domačih avstrijskih pokrajinah. Političnih razmer, kako in kaj je in bode Avstrija tem pokrajinam in one nji, nečem tukaj premišljavati — saj to stvar dosti razglobujejo drugi.

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvo.

* *Spisje za slovensko mladino* je ravnokar v druzem pomnoženem natisu na svitlo dal gosp. Andrej Praprotnik, učenik v mestni glavni šoli ljubljanski. Dobiva se pri bukvovezu Gerberji trdo vezano po 30 kr., lično za darilo po 36 kr. — Kdor je tako trden v šolskem svojem poslu kakor gosp. Praprotnik in tako izurjen pisatelj slovenski, ki besedo vselej zadene mladini pripravno, nam je že sam po sebi porok, da kar spiše v ta namen, dobro spiše. Djanska priča temu je pa tudi, da je prvi natis bil tako pokupljen, da je treba druzega. Priporočamo pa to zalo knjižico ne samo mladini šolski, temuč tudi odraščenim ljudem, kakor še posebno srenjskim županom in vsem, kteri pri svojih opravilih rabijo jezik slovenski. Obség njen kaže, da jim bo v mnogoterih potrebah prav koristna knjiga. Prvi del obsega spisne vaje: imenovanje, popise, basni in povesti; drugi del pisma ali liste, in sicer I. splošne pravila: 1. Kaj je pismo, in kako naj se piše, 2. naslove, 3. vnanjo obliko pisem, — II. posebne pravila in zglede, ki kažejo naznanilne, prosivne, zahvalne, vošilne, milovavne ali tolaživne, povabilne, posvetovavne, opomne in odgovorivne pisma, — III. razna pisma. — Tretji del obsega opravilne pisma: gospodarski in gospodinski zapisnik, naročilne, vozne, ponudne pisma in prošnje. — Četrti del kaže javne pisma, ki so: izpiski ali konte, pobotni ali plačilni listi (kvitunge), prejemni listi, dolžne pisma, prepustne ali odstopne pisma (cesije), nakazne pisma (asignacije), pooblastila, pogodbe, spričala ali svedočbe, očitne naznanila, poslednje sporočilo, oporoka ali testament. Pri vseh teh različnih spisih je več zgledov.

* Gospod A. Einšpielerjev „Katekizem" politični se po naznanilu v „Slov." vrlo naglo prodaja. Dobro, da najde pot v hribe in doline.

* Gospod Janežič daje v „Glas." na znanje, da „Cvetja iz domačih in tujih logov" peta šestka se je že jela v g. Blaznikovi tiskarnici natiskovati. Najpred pride po njem na svitlo sloveča žalostna igra „Tomaž Moor", ki jo je v laščini spisal slavni Silvio Pellico, poslovenil pa g. J. Križaj Severjev. — Pri tej priložnosti se daje na znanje, da se novi „nemško-slovenski slovar" marljivo natiskuje. Obsegal bode blizo 50 drobno tiskanih pol; doslej je natisnjenih 21 pol; celo delo pa izide blizo velike noči.

* Višnjegorski fajmošter, znani slovenski pisatelj gosp. Janez Cigler so spisali novo pripovest za slovensko ljudstvo pod naslovom: Kortonica, koroška deklica." Na svetlo jo bode dala družba sv. Mohora.

* *Lexicon paleoslovenico-graeco-latinum.* Emendatum auctum edidit Fr. Miklošič. Vindobonae Braumüller 1862—1865. Največa 8-mina 1171 straní. Cena v knjigarnah 24 gld. ali pri gosp. Miklošiču na Dunaji 13 gold. — Naj vsak slavensk jezikoslovec si omisli to za slovensko filologijo prevažno delo.

* *Paul Šafařik's Geschichte der südslavischen Literatur, herausgegeben von Josef Jiřeček, III. Das serbische Schriftthum, II. Abtheilung, Prag 1865.* (Glej 8. list, 61. stran.

S tem vezkom je dovršeno srbsko slovstvo od 1730 do 1830. leta, kakor je je opisal učeni Šafařik. Vse, kar smo rekli o prejšnjih treh vezkih, popolnoma veljá tudi o četrtem, kterega danes naznanjamo in Slovencem priporočamo. V njega 1. delu nahajamo kratke življenjepisne črtice 213 srbskih pisateljev tega stoletja, ki so srbski, in 12 srbskih pisateljev, ki so pisali v druzih jezikih. Velika ta marljivost čast dela srbskemu narodu, je pa tudi rodila 742 slovstvenih del vseh ved, ktere kratko opisuje 2. del. Njemu, komur bi se morda čudno zdelo, od kod da je Šafařik tako natanko poznal srbsko slovstvo, iz predgovora, kterega je Jiřeček temu zvezku postavil na čelo, povemo, da je Šafařika posebno mikala zgodovina, jezik in slovstvo junaškega srbskega naroda, in da je od 1819. od 1833. leta živel sredi srbskega naroda, da so mu bili odprti vsi samostani, vse knjižnice, vsi arhivi, da je bil v živi zvezi z vsemi srbskimi učenjaki tiste dôbe, da si je s Hadžićem, Mušickijem in Magaraševićem prizadeval, na nogo spraviti društvo za izdavanje srbskih knjig. Plodoviti sad tega prizadetja bila je srbska Matica, 1826. leta vstanovljena, ktera je posnemavce našla pri Čehih, lužiških Srbih, Hrvatih, Moravanih, Rutenih, Slovakih in tudi pri nas Slovencih.

* *„První česko-slovensky Slabikář pismem slovanským"*, tako se zove mala knjižica, v kteri Fr. J. Jezbera, slovansko mladež na Českem, Moravskem, Šleskem in Slovenskem učí brati in pisati slovansko azbuko, ki rabi več ko 70 milijonom Slovanov, to je, Rusov, Srbov i Bulgarov. Veljá ta knjižica le 16 kr.

* *„Jugoslovjeni v Turskoj"*, narodopisni ta načrt, kterega je spisal naš roják gosp. Franjo Bradaška, profesor na zagrebski gimnazii, nahaja se v II. zvezku „Književnika" od 321. do 348. straní. Pridjan je temu

spisu zemljepis balkanskega polotoka. Učeni profesor navaja pisatelje, ki so do sedaj v narodopisnem oziru pisali o Slovanih, kteri zdihujejo pod turškim jarmom, ter pretresa njihovo mnenje. Iz tega spisa pozvedamo, da v Bulgarii, Tracii i Macedonii živi 5 milijonov 875 tisoč Bulgarov; Hrvatov i Srbov pa:

v Bosni	900	tisoč
v Hercegovini	254	„
v stari Srbii i Albanski	398	„
v Črni gori	196	„
v srbski kneževini . .	955	„
vsega skupaj	2 milijona 703	tisoč.

Vseh Hrvatov in Srbov pa nam našteva po Šafariku:

v Avstrii	3 mil.	395	tisoč
v Turčii, Srbii in Črni gori	2 „	600	„
v Rusii	— „	100	„
Skupaj	6 mil.	95	tisoč.

Na evropejsko Turčijo skoraj vsa Evropa oči obrača; najbolj važna je pa menda za Avstrijo, v Avstrii pa za Slovane, kterim so pri srcu njihovi bratje, pod turškim jarmom zdihujoči. Koliko naravnega in slavnega pôsla bi imela Avstrija, da bi rešila iz suštva oni narod in si ga pridobila sebi in njemu na korist po izgledu Prusije, ki rešuje nemške narode v severu, pa si jih združuje. Gosp. pisatelju smo iz srca hvaležni, da nam je razgrnil njihove razmere.

Dopisi.

V Hull-u na Angležkem 1. nov. P. T. — Vse angležko političino govorjenje in pisanje suče se od 18. oktobra, dné Palmerston-ove smrti, le o Palmerston-u. Kako popularen je bil ta državnik, vidi se že tudi iz tega, da je njegova smrt, akoravno je skoro 81 let star umrl, Angleže hudo osupnila. Brž drugi dan so dnevniki poleg smrtnega naznanila že tudi prinašali življenjepis in takošne apoteose, kakoršnih še nikoli nisem čital. Večidel vsi dnevniki so izišli v črnih obrobkih. Na Palmerstonovo mesto kot prvi minister pride Russel, čegar dosedanje mesto kot minister vnanjih oprav Clarendon zavzeme, bojda Napoleonov prijatel. Kakošna bode zdaj politika angležka, ugibajo vsi časniki; kazala bo prihodnost. Fenijanci še ne mirujejo in angležkim časnikom zato še zmirom dosti gradiva pripravljajo. Središče njihovo je v Filadelfii v Ameriki, kjer je poglavar fenijanske bratovščine Colonel O'Mahony, še mlad pa energičen človek. 16. oktobra so imeli Fenijanci v Filadelfii zbor, ter se pogovorili o vojskinih pripravah; O'Mahony-ev govor, ki so ga angležki časniki razglasili, kaže največe navdušenje. — Tukaj je zdaj neprijetno vreme, vedno ali dežuje ali sever brije. Strašne nevihte so te dni na morji napravile veliko škodo, več velikih ladij se je z blagom vred pogubilo. Tudi živine je v tem vremenu na brodovih iz Hamburga mnogo poginilo, druga pa je silno slaba v Hull prišla. Goveja kuga še neprenehoma divjá, celó v zoologičnih vrtih v Londonu se je prikazala; poginilo je tù troje goved, ktere je italijanski kralj podaril, in en bison. — Naj omenim še eno vremensko prikazen. 27. oktobra so se z malim gromom ob dveh popoldne privlekli tako gosti oblaki, da je za nekoliko časa temno bilo kakor o polnoči; treba je bilo luči prižgati.

V Pragi 3. nov. † *(Čelakovskov spominek. — Delavnost našega magistrata. — Sviloreja.)* Društvo „Dalibor", o kterem sem že enkrat omenil, da podpira uboge pisatelje češke in njih vdove ter jim postavlja spominke, postavilo je zopet preslavnemu pesniku spominek. Trinajst let pogrešal je narod češki spominka, ki bi mu kazal, kje počiva mož, ki mu je toliko prelepih pesem zložil. Zdaj ima tudi Čelakovský svoj spominek, ki se je včeraj, na vseh vernih duš dan, s primerno svečanostjo odgrnil. „Sokol" je imel okolo spominka častno stražo, „Hlahol" peval je primerne zbore, prečastiti korar Štulc pa je izvrševal cerkvene obrede, ter govoril slavnostni govor. Pred spominkom so bila zastopana različna narodna društva, in kar pri takih priložnostih ni povsod navada, praški magistrat, ki ga je namestoval sam župan. Po dokončani slavnosti stopijo zastopniki različnih družeb k spominku in položé na-nj zelene vence, prepletene s prekrasnimi slovanskimi trikolorami; za njimi pa so nanosili posamesni spoštovavci pesnikovi toliko vencev, da skoraj ni bilo več spomika videti. Videli smo tudi mnogo krasotic, ki so stegale nježne ročice na pesnikov spominek, da mu podelé zasluženi venec. Naj Slovencem še to omenim, da je bil Čelakovský prijatel našega Prešerna. Ko je ranjki Prešern na Dunaji v pravniških šolah bil, ga je Čelakovský ob šolskih praznikih seboj na Česko vzel, kjer se je bil seznanil s českim narodom in česko literaturo. — Praško zastopništvo pokazalo je v kratkem času, kaj da zmore srenjska samooprava (avtonomija), in lahko ga vsaki srenji v izgled stavimo; kajti maloktero mesto skrbi tako za materijalno in duševno blagostanje svojih prebivavcev, kakor naše. Zadnjič sem že omenil novega mostú; omenil sem tudi mestne plinarne, ki je posebno koristna naprava, kajti lepi novci, ki jih je dozdaj ptuje društvo iz dežele nosilo, ostanejo vprihodnjič v srenji. Ni še leto in dan, kar si je napravilo naše mesto svojo zavarovavnico proti ognju, ki zopet mnogo novcev doma prihrani. Ker je previdelo, da je število tukajšnjih srednjih šol premajhno, in da ne zadostujejo občnim potrebam, posebno v narodnem obziru ne, je napravilo novo česko realno gimnazijo, ki se je že z letošnjim šolskim letom pričala. Že pred tremi leti napravilo je višo národno dekliško šolo; letos pa ji je sklenila postaviti lepo poslopje, ki bode tudi po vnanji opravi zaljšalo naše mesto. Koliko pa je praškemu zastopništvu sploh mar za povzdigo českega naroda, pokazalo je najlepše takrat, ko je sklenilo pripomoči k zidanju velikega narodnega gledišča s 40.000 gold. Ne bom pa našteval še mnogo manjših naprav, kakor na pr. dekliško obrtniško šolo; kajti to bi me predaleč peljalo. Vse to pa je delo enega leta! Res lepšega sadú nismo mogli pričakovati. — K koncu še besedico o češki sviloreji, o kteri so „Novice" že bolj obširno govorile. Razstava svilnih pridelkov, ki smo jo spomladi imeli, zbudila je dosti novih svilorejcev. Na prvo mesto pa stavimo v izgled našim svilorejcem grofa Deyma v taborskem kraji, ki ima letos 5 milijonov zdravih eno leto starih murv! Zopet lep napredek. Ker bo čez dve leti v Ljubljani gospodarska razstava, naj bi naši svilorejci že zdaj skrbeli, da bo tudi slovenska sviloreja bogato zastopana.

Iz Zagreba 3. nov. — Kakor vsako leto, so tudi letos tukajšnji pravniki na dan vseh Svetih na pokopališču sv. Jurja osnovali sjajno svečanost. 29. avgusta 1845. leta namreč spopadli ste se narodna in magjarska stranka; stranka narodna postavi se na trgu svetega Marka v gornjem gradu, ker se pa ni htela razkropiti in poleg tega še jašečega častnika, ki jo je prišel opominjat, s konja vrže, je počelo tadašnjemu banu vroče prihajati. Kmali so se vse mestne ulice zaprle, počelo se je v tem hipu streljati in 13 od zbrane množice je mrtvih obležalo. Pogreb vseh mučenikov bil je ob enem. Ker so bili ti možje po vse znamenite osebe in ker jih je smrt ravno v tistem hipu doletela, ko so se borili za narod svoj, so jim mestnjani kolosalen železen spominek postavili, in pri tem spominku na dan vseh

Svetih je bila svečanost. Pravniki prišli so proti 7. uri zvečer z golimi sabljami in dvema zastavama; kaj mogočno so se dvigala peresa orlova na kalpakih mladenčev. Ko so grob obstopili, ki je bil z mnogovrstnimi napisi obdan in več kakor s 600 svetilnicami okinčan, zapelo je društvo. „Kolo“ tri pesme, med njimi tudi slovensko „Molitev.“ Po dovršenem petji odšli so pevci, pravniki pa so stražili do 10. ure na grobu. — Ker Kranjci kaj pogostoma v Zagreb po vino dohajajo, jih odkritosrčno opominjam, naj se nikar ne pečajo s tistimi židovi, ki na kolodvoru čakajo in vsacega Kranjca kakor repna muha nadlegujejo, da naj vino od njih kupi. Res, da židovi kupca v kočíi v svojo hišo peljejo, al to samo za to, da je kupčija. Vino je tukaj na lepem mestu, brez truda se ga v eni uri natoči 50 veder in kmali je tudi na železnico oddano. Toda kaj ste kupili? to še le domá izveste. Ne čudim se po takem, da mi je že marsikdo naših ljudí rekel, da nikakor noče več v Zagreb po vino. To pa je škoda tukajšnjim vinorejcem. Svetujem tedaj vsem našincem, ki pridejo sèm po vino, naj grejo na kmete; ako sami nočejo iti, je tukaj mnogo zanesljivih ljudí, ki so v vsej okolici znani, jih za male krajcarje spremijo in jim za najbolja vina izvejo. Tukajšnji kmetje so mi sami rekli, da morajo judu vino skoraj zastonj dati; kakošno vino mu po tem takem prodajo, vsak sam lahko ugane.

Jože Dobovski.

Teharje na Štaj. 2. nov. — 25. oktobra je bila seja srenjskega odbora teharskega. Pretresali so se prevdarki stroškov prihodnjega leta, ker po novi srenjski postavi se morajo prihodnje vsi stroški deželnemu poglavarstvu (?) predlagati. Bilo je že pred dvema letoma, kar je tudi vam, drage „Novice“ znano, v naši srenji sklenjeno, da pridni sadjorejci vsako leto darila ali premije dobijo. To se je res tudi lansko in letošnje leto zgodilo; al ko v omenjeni seji pride ta malenkost stroškov ali prav za prav dobra reč, ktera je v napredek kmetijstva, v pretres, sta žalibog napela dva starokopitna odbornika o tej zadevi vse svoje žile in dobivši večino glasov na svojo stran sta podrla glasove modrega župana in njegovih pomočnikov. Jez kakor ud kmetijske družbe in iskren sadjorejec ostanem pobitega srca med manjšino. Nasprotniki manjšine so trdili: čemu ti stroški, saj pri nas ne raste sadje. Jez pa rečem, da tudi nobeno žito ne raste, ako se ne seje in marljivo ne oskrbljuje, pa sem tudi porok, da po vsi zemlji teharske srenje mnogovrstno sadje z murvo vred gotovo rastlo bode, ako se sadi in umno oskrbljuje. „Na vsaki prostor posadi drevo, — pridno ga gleštaj, pa rastlo ti bo“ — tako se velí star pregovor, ki je še danes resničen. Da pa se spodbada pridnost, koristijo premije pridnim sadjorejcem. Kdor tega ne spozná, naj kmetijske družbe vpraša, ktere tudi marljivim sadjorejcem delijo svetinje.

Iz Železnikov 30. okt. — Predvčeranjim je tukaj umrl in danes bil pokopan gosp. Jožef Globočnik, starosta vrle Globočnikove rodovine, fužinar in posestnik, oče ubogih, cerkveni ključar, bivši fužinski ravnatelj in od leta 1850 do leta 1861 župan naše srenje. Bil je ranjki pravi steber naše srenje in fare. Akoravno je doživel blizo 75 let, je vendar v marsikakem oziru veliko prezgodaj umrl; kajti pešajoče fužinarstvo je zgubilo ž njim modrega sovetnika, delavci domači in zunanji skrbnega gospodarja in ubogi usmiljenega očeta. Škoda velika, da poslovljujejo se od nas taki možaki; al človek se ne more upreti božjim naredbam. Na gomili vrlega možá hvaležni rečemo: Slava spominu njegovemu!

J. Levičnik.

Novomesto 4. nov. ⁂ Odbor čitavnice naše je zdaj ustanovljen. Pri občnem zboru 23. t. m. so bili izvoljeni: za predsednika dr. Rozina, ces. deželni advokat, za podpredsednika L. Ravnikar, c. k. državni pravdnik, za blagajnika trgovec Oblak, za tajnika dr. Bučar, c. k. okrajni zdravnik, za knjižničarja Jan. Kastelic; odborniki pa: Langer pl. Podgoró, grof Margheri, Kuhelj, Grm, Škrem, Ogrinec, Rizzoli in Mehora — vsi veljavni možjé. V seji 29. oktobra je odbor sklenil, naj se čitavnica začne 12. novembra s slovesno „besedo“; al ta stvar se je drugač obrnila! Naše národno društvo do sedaj nima še svoje dvorane; mnogo občespoštovanih kazininih udov nam je tedaj svetovalo, naj čitavničin odbor kazino pismeno prosi, da čitavnici za oni večer drage volje prepustí dvorano svojo. To se je tudi zgodilo; al kazinini odbor je v svoji seji z večino petih glasov proti trem sklenil, da se naša prošnja odbije. Pravična srd se je glasila po vsem mestu, ko se je to zvedelo; kajti vsaki čas je kazina prepustila svojo dvorano potovajočim gimnastikarjem in glumačem vsake baže brez upiranja. Nam je niso dovolili, češ, da „beseda“ v čast osnove čitavničine bo imela sijajni uspeh in da bi potem, ker kazina že tako močno hira, vse v čitavnico vrelo. Od tod tedaj herojični sklep: „non possumus“ — resnično vreden, da se, kar se narodnega renegatstva tiče, z debelimi črkami v kroniko novomeško zapiše. Tisti trije vrli možaki, kteri so v kazininem odboru za nas glasovali, bili so gospodje: pl. Lehman, trgovec Jenkner in Schmid. Z imeni peterih odbornikov pa, ki so glasovali zoper dovoljenje, naj se pobaha „Preša“ s svojimi tovaršicami, da se v njih listih svetijo; čudno je to, da po naključbi so protivni nam odborniki bili le cesarski uradniki, od kterih smo sedanji čas smeli pričakovati, da nam prijazno podajo rokó in da jim je mar za javno mnenje Novomeščanov. Danes smo imeli v čitavnici sejo in sklenili svečanost napraviti predpustom. Do tistihmal bomo imeli izvrstno dvorano pripravljeno.

Iz Kranja 3. nov. — Na dan vseh Svetnikov bil je krasno okinčan in razsvitljen na tukajšnjem pokopališču spominek prvaka slovenskega pesništva, neumrlega našega dr. Franceta Prešerna. Viseli so na spominku zeleni venci z belo-modro-rdečimi cvetlicami in nad sto lučic je svetilo. Popoldne pa po cerkvenem opravilu peli so na gomili pred veliko množico ljudstva gospodje čitavničini pevci prav ginljivo. — Tako slavili smo ta dan spomin moža, ki bode na veke kinč in ponos domovini naši.

Na Igu 29. vinotoka. G. — Če so že po drugih krajih letos dosti trpeli zavoljo suše, smo menda pri nas največ; kar je bil sneg skopnil, do tega meseca pri nas ni deževalo. Zato se je pa tudi mrve na pol manj pripravilo, in še to bi bile kmali kobilice požrle, ker tako so se je bile lotile, da bi jo ne bilo koscem kaj ostalo, ako bi je ne bili precej kosili. Tudi otave ni. Že celo poletje naši mesarji govedino po 10 krajc. funt sekajo. Žito je sicer lepo, kar ga je; al kaj pomaga, ker se nekterim še seme ni povrnilo. Ravno tako pomanjkuje tudi piče za prešiče; nekteri jih morajo že sedaj ali prodajati ali pa klati. Ni čuda, da se dobé po 10 ali celó 8 kr. Da pri takih okoliščinah našim kmetom slaba poje, vidi lahko vsak; kdo tedaj bode jim zameril, ako jih sliši, spominjaje se prihodnosti, le zdihovati in tarnjati! Edini pridelek, kterega se nadjamo, da bode lakoti vsaj za nekoliko časa usta zamašil, je zelje in ajda. — Mah so letos nenavadno dolgo požigali in si s tem pripravili zemljo na bolje, če tudi godrnajo mestjani, ki radi po ceni živijo, pa se jim studi to, kar nizko ceno dela. Človek bi sicer mislil, da smo pri nas o požiganji vsi v dimu; al to se le redkokrat zgodi; zgodí se pa večkrat, da kakemu

gospodarju cele njive žita ali druzega pridelka zgoré. Zgorela je letos tudi neka deklica, ki je krave pasla. Neki popoldan velik piš nastane; dim in pepel je vse križem neslo ter deklico toliko omamilo, da ni mogla ognju uiti. Vso razpečeno in na pol mrtvo so domú prinesli, kjer je kmali svojo dušo zdihnila. — Iz vrjetnega vira smo zvedeli, da se klatijo že nekaj časa po hribih okoli bolj posameznih prebivališč ošemljeni in bolj gosposko opravljeni potepúhi, kteri mirnim prebivavcem ne delajo strahú le s svojim sumljivim obnašanjem, ampak so tudi že v djanji pokazali, kaj nameravajo. Tako so pred nekimi dnevi med Škrilem in Klado napadli vozača, ter mu nastavši nož na prsi s smrtjo žugali, ako jim ne dá s krcljev utrženega denarja. Tako so jih tudi že čuli na Golem pozno ponoči okoli farovža in cerkve laziti. Na Kureščeku so denarja in drugih vrednosti iskaje vès farovž preobrnili. V Robu so menda lestvo pristavši skozi okno gornjega nadstropja v farovž prišli, kjer so jih začuli mizarji, kteri so isti čas v farovžu delali, ter srečno odpodili. Ako izvira to zavoljo pomanjkanja, kaj se je nam še le vprihodnje bati treba.

Iz Ljubljane. — „Laib. Zeitg.“ je v svojem 252. listu prinesla sestavek, kteri zahteva „manj programov, a več patriotizma (domoljubja).“ Ker so tudi „Novice“ naznanile „program“, si morejo misliti, da tudi njim veljá štrkec, ki veljá programistom, saj jih pisatelj A. očitno ni izvzel in gotovo ni hotel govoriti tistim, ki po svetu maloznane „Laib. Ztg.“ ne beró. — Kakor „Laib.“, tako tudi „Novice“ in vsi domoljubi živo želijo, da bi bil kmali konec provizornemu stanju, ki Avstrii ni na srečo, in da bi nastopila dôba, v kteri bo mnogonárodna Avstrija zadovoljna. To pa je ravno vzrok, ker je država naša ustavna, da vsak narod, ker nosi ista bremena, zahteva iste pravice. Znebili smo se, hvala Bogu, Schmerlingove sisteme in Njih Veličanstvo je slovesno reklo v razglasu od 20. sept., da je stezá zdaj prosta in deželni zbori bojo govorili, kako naj se vravnajo različne poti, da vsi narodi v edini in nerazrušeni Avstrii pridejo do djanskega vživanja prave ustave. Ako pa imajo deželni zbori besedo po svojih poslancih, imajo tisti, ki poslance pošiljajo v zbore, še toliko več pravico govoriti o tem, kako naj se po toliko težkih, dragih, pa vendar nesrečnih porodih rodí Avstrii stanovitna sreča. Kdo tedaj se smé „šolmaštra“ delati in braniti javnemu mnenju besedo? „Laibacher Zeitg.“ sicer v navedenem članku tega ne brani, vendar očita željo, „naj bi bilo manj programov, pa več patriotizma.“ Če že to, kar je pisatelj A. govoril o centralizmu in federalizmu, druzega ni kakor po naši prislovici „otrobe vezati“, nam je pa še manj odkril, kaj si on misli pod „patriotizmom.“ Nam je definicija „centralizma“ in „federalizma“ čisto kratka in jasna: centralizem je nam germanizem, ki hoče nadvladati vse druge narode in v Frankobrodu ima svojo Meko; — federalizem pa je pravica vsem avstrijskim narodom, ki domá opravljajo kar je domačega, na Dunaji pa imajo središče skupnih zadev. — Ako „Laib. Ztg.“ res želí, da se zida ustavno poslopje, pod kterim so vse dežele avstrijske zadovoljne in srečne in se krepko ustanoví moč in veljava državna, naj nam po takem odgovorí: kdo je pošten patrijot: ali je centralist ali federalist? Ves svet upije, da kar je Meternihova sistema v Avstrii padla, da smo že dosti nesrečnih skušinj imeli, ki so Avstrijo drage denarje in na milijone davkov stale, ker smo se zmiraj in zmeraj motali v pogubivnem centralizmu! Al bomo Sisifovo delo iznova začeli? Vendar „Laib.“ dopisnik ne misli: „le lepo se udajte Slovani izveličavnemu germanizmu, pa bote pokazali pravo patriotizem?“ Ali je mar to, kar množica dunajskih in druzih nemških časnikov zahteva, kaj druzega kot stari centralizem? kdo more s tem potegniti? In ali je dvalizem, ki ga z dušo in telesom zagovarjajo že tudi dunajski in drugi nemški listi, kaj druzega kot centralizem na dva kampa? Eden unikraj Litave, ta takraj nje. Naj gospodarijo Magjari tam, mi hočemo gospodariti tukaj! Kaj ne? „Rechtscontinuität“ — to je krik, s kterim se Magjarom zagovarjajo njih zgodovinske pravice, — al kako delijo ti kričoni „Rechtscontinuität“ Slovanom avstrijskim, ako se potegujejo za božjo pravo — za prvo vseh zgodovinskih pravic: za narodnost svojo? Brez narodne svobode jim je političina nemogoča. Naj dopisnik „Laib. Zeitg.“ najpred pové, kakošen program ima on, da bomo sodili po tem njegov patriotizem! Vsak sicer vé, da pisatelji takih časnikov se sučejo, kakor čas nanese, da so Metterniha zagovarjali ravno tako kakor Bacha in Schmerlinga, ravno tako kakor Bacha, zato nihče od njih ne more zahtevati odločnega programa; al saj naj bi, spoznavši svoje stališče, ne pridigovali patriotizma drugim, kteri v najboljem namenu visoki vladi priporočajo pravo pot, ktera pelje k stanovitnemu državnemu blagru. Sedanji federalisti imajo zgodovinske priče za seboj, da so trdno stali za celoto Avstrije, ko so v Frankobrodu, za kterega je ob svojem času „Laib.“ tako iskreno agitirala, se razlegali vsi drugi glasi. Odprite „Novice“ in „Slovenijo“ od leta 1848“, pa bote videli, kdo so v viharnih časih bili patrioti, pa so brez premembe ostali kakor so bili — verni Avstrijani pa Slovani. Slovenski programisti zavračajo tedaj vsakoršen poduk o patriotizmu pisateljev „Laib. Zeitg.“

— *(Iz seje kupčijske in obrtnijske zbornice 3. dne tega meseca.)* Odgovor na dopis gospoda ministra kupčijstva se je bral; odbornika Mühleisen in Horak grajata postopanje predsednikovo, da je sam zložil ta odgovor in ni vsa zbornica o njem govorila. Na dopis c. k. deželne vlade, naj bi zbornica osnovala predpis, kako naj se hranuje in prevaževa žganje, je bilo odgovorjeno, da že imamo tak predpis. — Dolga debata je bila zastran zaklada kupčijske šole, ktera se je iztekla na to: naj se skliče kupčijska skupščina ter brž v red spravi to stvar. — Ker je predsednik zopet nektere stroške vpisal v stroškovnik za leto 1866, ki jih je zbornica izbrisala, se čudita odbornika Horak in Pleiweis temu početju, ki nepotrebnih stroškov naklada zbornici in tistim, ki davek odrajtujejo. — Potem je bila volitev zborničinega tajnika; s 14 glasovi zoper 1 je bil dr. Lovro Toman izvoljen za tajnika. — Odbornik V. C. Zupan je predložil nasvèt: naj se zbornica resno loti železnice iz Belaka v Ljubljano in v ta namen se v dogovor spustí z deželnim odborom in g. Prašnikarjem v Kamniku. Predlog je enoglasno obveljal.

— Bolnišnica za otroke se slovesno odprè v nedeljo 19. t. m. ob godu presvitle cesarice Elizabete. Ob 11. uri je v stolni cerkvi maša, po maši pa je zbor v bolnišnici. Gospod župan dr. Costa bo zbor začel z ogovorom, po kterem bode gosp. kanonik Poklukar blagoslovil milodarno napravo. Zvečer je v reduti velika „beseda“, ki bode neki posebno zanimiva.

— 11. novembra ob pol šestih popoldne odprè družba zdravnikov v bolnišnici svoj anatomično-patologičini muzej s primerno slovesnostjo.

— Za leto 1866 bo dala kranjska dežela 1218 vojaških novincev (rekrutov), ki se bojo nabirali iz mladenčev leta 1845, 1844, 1843, 1842 in 1841 rojenih. Za vse cesarstvo se bo prihodnje leto vzelo 85.000 novincev.

— Odbor čitavničin je sklenil, da bote 26. dne novembra in 17. dne decembra besedi v čitavnici.

— Čitavnica naša ni samo hiša za kratek čas, hiša je tudi milodarna. Po sprožku častite gospodičine J. Orlove, ki je v Švajci videla lepo napravo, se je združilo mnogo gospá in gospodičin, da se bojo shajale vsak petek v dvorani čitavničini in ondi delale za uboge otroke obleko, ki se jim bo o Božiču podarila. Ker pa se šivati ali plesti more le tadaj, ko je gradiva (materiala) za to, je vsakemu dobrotniku lepa prilika dana, pripomoči temu milodarnemu početju.

— Prvi „Sokolov" večer v saboto je bil zeló zanimiv po humorističnem govoru, pesmah in godbi. Gospod Fr. Ravnikar ga je izvrstno vredil. Sklenilo se je, da se vsaki sokolski večer bere en list šaljivega tednika „Brenceljna", kterega vrednik je dotični rednik, in da se zadnji dan leta napravi velika veselica.

— Naš rojak, slavni skladatelj Davorin Jenko, bivši vodja pevskemu društvu v Pančevi, se je preselil v Beligrad in bode vodja tamošnjemu pevskemu društvu.

— Naznanile so se nam pritožbe, da se neki gosp. profesor na ljubljanski gimnazii pečá z domačim podučevanjem gimnazijalcev, s kterim bi si sicer učenci viših razredov košček kruha prislužili, kterega v sedanjih revnih časih zeló potrebujejo. Je li so te pritožbe gotove ali ne, ne vemo; ako pa so, se nadjamo, da bode sl. ravnateljstvo odpravilo to razvado, ktera je menda tudi v gimnazijskih šolah zoperpostavna; saj v sporočilu nekdanje naše niže realke 1858. leta med višimi ukazi pod štev. 8 strani 25 je od besede do besede to-le brati: „Die Ertheilung des Privatunterrichtes durch einen Realschullehrer an seine eigenen Schüler gegen Bezahlung oder anderweitigen Entgelt, welchen Namen man ihm auch beilegen wolle, wird als unzulässig erklärt mit h. k. k. Unterrichts-Ministerial-Erlasse vom 27. März 1858, Z. 3265, und k. k. Landesregierungs-Eröffnung vom 7. April 1858, Z. 6662."

— Osupnila vsacega je novica, da naš rojak gosp. prof. Tušek, zdaj učitelj na viši realki zagrebški, ki je prosil na naši viši realki učiteljstva, je ni dobil, kajti izvoljen je na to mesto Salcburčan g. Wastler, dozdaj le suplent, ki ne besedice ne razume slovenskega jezika. Vsak ugibuje, kako je to mogoče, ker sta bila samo ta dva kompetenta. Ker tù ne gré več za osebo, ampak za princip, ima deželni zbor novo gradivo o šolskih zadevah.

— Kakor se nam iz Trsta piše, gré gosp. Fabjanova ladija v Vera-Kruc 30. dne t. m. Kdor ima kaj za Mehiko, naj pošlje kmali v Trst.

— Danes zvečer je v gledišču med drugim deklamacija „O zvonu", ki jo je v slovenski jezik prestavil slavni Koseski. Govoril bo en del g. H. Pen, en del pa za to posebno naprošena častita gospodičina Pr., — različne situacije pa, ki jih opisujeta govornik in govornica, se bojo kazale v 4 živih podobah, ki jih je po národni naši opravi vredil pl. Goldenstein (namreč 1. svatba, 2. pogreb, 3. predilnica, 4. punt). Med šaloigro „Mentor" in to deklamacijo gode orhester overturo po slovenskih narodnih pesmah. Tako se bo zopet slišala domača beseda v gledišcu, in, kakor radostni pričakujemo, v prav vredni predstavi. Gospodu Penu pa, ki nam napravi veseli večer in na čigar korist je ta večer, želimo, da bo gledišče čez in čez polno.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Deželni zbor v Zagrebu se začne 12. dne t. m. On je tedaj prvi zbor, ki prične kolo prerojstva Avstrije; on je zbor, v čigar rokah je največ, da pade dvalizem ali se uživoti; slovanski narodi Avstrije gledajo na-nj kot rešnika svojega. Hrvaški dvorni kancelar Mazuranić je odstopil; podmaršal Kusević je izvoljen začasni upravitelj hrvaške dvorne kancelarije. General sam pravi, da se nikoli ni bavil s politiko, in „Domobran" pravi, da ga Hrvati štejejo med Magjarone. Ni tedaj čuda, da je silno osupnilo to imenovanje vso narodno hrvaško stranko. „Kocka je pala!" — pravi „Domob." — dvalizem čedalje bolj trka na vrata hrvaška; naj mu jih nikakor ne odprè zbor zagrebški! — Dve novi postavi je razglasilo c. kr. ministerstvo: eno, ktera upravstvo jetnišnic izročuje ministerstvu pravosodja, drugo, ktera zadeva take naprave, ktere izposojujejo denar, in ki bode posebno hranilnicam na dobro. Obé napravi ste hvale vredni. — Čehi in Poljaci so se porazumeli v svojem programu; vsi so zoper nepošteno blodenje „Czasovo", ki je s pošastjo „svojega" panslavizma hotel svet strašiti.

Denarni zapisnik Matičini.

Novi udje:

a) kot ustanovniki:

Gospod	Lužnik Valentin, notarski pisar v Tominu . .	50	gold.
„	Kopitar Mihael, kurat v Erzelji, prestopil je izmed letnikov med ustanovnike ter plačal . .	18	„
„	Nakus Jožef, kurat na Planini pri Ipavi, prestopil izmed letnikov med ustanovnike ter plačal .	18	„

b) z letnim doneskom:

Gospod	Muzi Peter, posestnik v fari sv. Ožbolta pri Jezeru na Koroškem	2	„
„	Kete Jožef, strojar v Ipavskem trgu	2	„
„	Bajc Jožef, kmetovavec v Višnjah pri Ipavi .	2	„
		92	gold.
	Z doštetimi poprejšnjimi	1586	„
	Skupaj	1678	„

Stari udje, ki so plačali za 2. leto:

a) ustanovniki:

Gg. Arce Rajmund, Grabrijan Juri, Hiti Luka, Jeran Luka, Koder Matej, Frjančič Jožef, Erjavec Matija, Lampe Anton, Ložar Gregor, Robič Luka (tudi za 3. leto) = 122.

b) Letniki:

Gg. Pečar Janez, Petrič Blaž, Štupar Janez, Košir Jakob, Tomažič Janez, Barle Jožef, Šraj Valentin, Vrtovec Filip, Štupica Nace, dr. Spazzapan Štefan, Jugovic Anton (za 1866. leto), Vra ukar Štefan = 181.

V Ljubljani 7. novembra 1865. Dr. Jer. Zupanec.

Listnica vredništva. Gosp. V. T. v K: Ne zamerite, da — kakor uni dopis — tako tudi mnogo druzih misli o mesticu Vašem; ako svèt nič ne sliši, misliti mora, da nič ni. Zato smo radi vzeli Vaša razjasnila, izpustivši le osebnosti, ktere, če tudi resnične, nikdar niso pravo pravdino sredstvo; kaj more sin zato, ako se oče piše tako? itd.

Popravki. V dopisu iz Kamnika v poslednjih „Novicah" na strani 360. namesti 23. julija beri: že 23. julija 1864, in namesti gosp. Dolenuc beri gosp. Debevcu.

Kursi na Dunaji 7. novembra.

5 % metaliki 65 fl. 15 kr.	Ažijo srebra 107 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 69 fl. — kr.	Cekini 5 fl. 25 kr.

Žitna cena

v Ljubljani 6. novembra 1865.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 3 fl. 96. — banaške 3 fl. 96. — turšice 2 fl. 54. — soršice 2 fl. 87. — rež 2 fl. 72. — ječmena 2 fl. 20. — prosa 2 fl. 72. — ajde 2 fl. 44. — oves 1 fl. 75.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.